ن: رامین جەهانبەگلوو
و: عەتا جەمالی

توماس هۆبز

تیۆری "ئەخلاق" ی توماس هۆبز تەکانێکی قورسی لە پەیکەرەی جیهانی فیکریی نیوەی سەدەی هەڤدەهەم دا. هەتا بەر لە ماکیاڤیلی هیچ فەیلەسووفێکی تر بەم شێوەیە لە دروست کردنەوە و چاکسازیی روانگە کۆنەکانی تراسیماخووسthrasymachus سەبارەت بە "دادگەری" و ئەوەیکە "دادگەری" میوەی توانایانە، نەهاتبووە پێشەوە.

هۆبز یەکەم کەسێك بوو کە روانگەکانی خۆی لە چوارچێوەیەکی بەڵگەمەند، لۆژیکی، تۆکمە و قووڵ،دا پێشکەش بکات. هەر لەم رووەوەیە کە زۆریەك لە توێژەران بە خوێندنەوەی لێڤیاتان، دانیان بە روانگەکانی هۆبز سەبارەت بە ئەخلاق و بوونی مرۆییدا ناوە. ئەوان لەوە دەترسان کە روانگەکانی هۆبز سەبارەت بە ئەخلاق راست بێت. بەم پێیە ئەرکی گرینگی فەلسەفیی کەسانێك کە تووشی روانگەکانی هۆبز دەبوون ئەوە بوو کە سێ خاڵ روون بکەنەوە:

1. مرۆڤ لە دۆخی سروشتی دا لە حاڵەتی شەڕ دا نییە.
2. تیۆرییەکەی هۆبز، تیۆرییەکی ناپایەدارە.
3. وشەگەلێك وەك "بەختەوەری"، "ماف"، "دادگەری"، بەیانگەری هەندێ تایبەمەندی هەرمان و زیندووی حاڵەتەکان و شتەکانە.

لە راستیدا یەکەم هەڵوێستی جددی لە بەرانبەر روانگەکانی هۆبز دا لە لایەن ئەڵمانییەکانەوە ئەنجام درا. ئەوان لە سەڵانی 1839 – 1845 تەواوی بەرهەمەکانی هۆبز- یان بە دوو زمانی ئینگلیزی و لاتین چاپ و بڵاو کردەوە. سەرەنجام ئەوپەڕی ئەم سەرنجە لە نووسینەکانی فێردیناندۆ توونیس، کۆمەڵناسی ئەڵمانی دا دەرکەوت. پاش ئەوە، بایەخ دان بە بەرهەمەکانی هۆبز بە دەرکەوتنی ئەندێشەگەلی سیاسیی تۆتالیتێر وەك رێگەچارەیەك بۆ کێشە سەرهەڵداوەکانی پەیوەست بە گەشەی پیشەسازی لە رووسیا، ئیتالیا و ئەڵمان، زیایان کرد.

لە سەرەتای سەدەی بیستەم دا، شەپۆلێکی لێکۆڵینەوە لەسەر ئەندێشەکانی هۆبز لەو وڵاتانە بەڕێ کەوت. خاڵێکی بە هێزی تر لەم بوارەدا، لە ساڵانی کۆتایی دەیەی 30 واتا لە کاتێکدا بوو کە لیئۆ شتراوس کتێبەکەی خۆی سەبارەت بە فەلسەفەی سیاسیی هۆبز بە چاپ گەیاند و ئەی.ئی.تیلۆر-یش کتێبی "میتۆدی ئەندێشەی ئەخلاقیی هۆبز"ی لە ساڵی 1938 بڵاو کردەوە.

تەوەری سەرەکی توێژینەوەکەی تیلۆر ئەوەیە کە راڤەیەکی یەکپارچە و هاوسەنگ بۆ کاراکتەری هۆبز وەك " خود باوەڕ"egoist و " غایەت گەرا"teleologist (واتا کەسێك کە پێی وایە دەروەست بوون بە شتێك بە گشتی بە دەرهاویشتەی دەرەنجام و پاشهاتە پراکتیکییەکانی بەجێهێنانی ئەو کارەیە) لە ئەخلاقییات دا هەڵەیە. بە بۆچوونی تیلۆر، هۆبز غایەت گەرا نییە، دیۆنتۆلۆژیستەdeontologist (واتا کەسێك کە بڕوای وایە هەندێ کار هەن کە مرۆڤ دەبێ بە بێ سەرنجدان بە ئەنجام و پاشهاتەکانی، ئەنجامیان بدەن). لێرەدا بە خوێندنەوەی روانگە فەلسەفییەکانی هۆبز لەسەر مرۆڤ، یەزدان و کۆمەڵگا، بۆمان دەردەکەوێ کە دەتوانێ غایەت گەرا یان دیۆنتۆلۆژیست بێت.

ئێستا باشتر وایە روونی بکەینەوە کە کێشەی هۆبز چییە و ئەو بۆ چارەسەری کێشەی سیاسەت سوود لە چ شێوازگەلێك وەردەگرێ؟ بابەتێك کە لە بواری ئەخلاق و فەلسەفەی سیاسیدا هۆبز ناچار بە بیر کردنەوە دەکات، ئەمەیە کە چلۆن دەتوانرێ رێگە لە شەڕی ناوخۆیی و ئاژاوە و بێ نەزمییە شارستانییەکان لە کۆمەڵگایەك دا بگیرێ. بەم پێیە دەبێ بگوترێ فەلسەفەی سیاسی لە راستیدا دەبێ وەڵامێك بێت بۆ هەڕەشە و مەترسییەکان و واقعییەتی شەڕە ناوخۆییەکان. لەم بابەتە دا دەبێ وەڵامی ئەم

خاڵە بدرێتەوە کە چلۆن دەتوانرێ پەرێز لە شەڕی ناوخۆیی و پاشهاتەکانی بکرێت. بە بۆچوونی هۆبز پەیڕەوی کردنی ڕەها لە لایەن گوێڕایەڵ و بەندەکانەوە، تەنیا ڕێگەی پێکهێنانی سەقامگیری سیاسییە. بەم پێیە، فەلسەفەی سیاسیی هۆبز هەوڵێکە بۆ سەلماندنی زەروورییەتی حاکمییەتی ڕەها. بەڵام لێرەشدا هۆبز تووشی کێشەیەك دێت، ئەویش ئەمەیە کە ئەو نایەوێ قەبووڵی بکات کە هەڵوێست گرتن بە دژی مافە یەزدانییەکانی شا، بەشێکە لە پێکهاتەی سەدەکانی ناوەڕاستیی کۆمەڵگا و ئەندێشەی سەدەکانی ناوەڕاستی. تەنانەت ئەگەر هۆبز هەڵوێست بە دژی ئۆتۆریتەی کلێسایی و هەڵوێست بە دژی چەمکی ئەرەستوویی زانست قەبووڵ دەکات، بەڵام بە هیچ شێوەیەك نایەوێ مافی بەرەنگار بوونەوە بە دژی شا قەبووڵ بکات. بەم پێیە پاڕادۆکسێك هەیە لە کاری هۆبز دا، چونکە لە لایەکەوە گۆڕانە مەزنەکان لە زانست و ئایین دا قەبووڵ دەکات و لە لایەکی ترەوە دەیەوێ لە بواری ئەخلاق و سیاسەت دا، ئۆتۆریتە بە پارێزراوی بمێنێتەوە.

بەم حاڵە، ئەوەی سەبارەت بە فەلسەفەی سیاسیی هۆبز تازە و بەرچاوە، میتۆدی ئەندێشەی ئەو لەمەڕ ڕەهاییگەرایی سیاسی نییە، بەڵکوو میتۆدێکە کە ئەو بۆ سەلماندنی بۆچوونەکانی بەکاری هێناوە. فەلسەفەی هۆبز لە ڕاستیدا هەوڵێکە بۆ بەکار بردنی میتۆدەکان و چەمکە بنەڕەتییەکانی فیزیکی مۆدێرن بۆ توێژینەوەی مرۆڤ، هەم وەك تاك و هەم وەك شارۆمەند. بەم شێوەیە هۆبز هەوڵ دەدات لە دوو ڕێگەوە بێتە ناو توێژینەوەی مرۆڤەوە: یەکیان ڕێگەی زانستییە. هۆبز لێرەدا میتۆدی شیکردنەوەی هۆکار و بەرهۆیی (علت و معلولی) هەڵدەبژێرێت. دووهەم، ئەوەیکە هۆبز زانستە مرۆڤایەتی و کۆمەلایەتییەکان بە بەشێك لە فیزیك دەزانێ و بە پێی یاسای فیزیك لێیان دەڕوانێ. ئەم ڕوانگەیە لە ڕاستیدا کلیلی ماددەگەرایی مێتافیزیکیی ئەوە. بە بۆچوونی هۆبز زۆرجاران فەلسەفە و زانست یەك شتن، چونکە لە سەدەی هەڤدەهەم دا هێشتا جیاکارییەك نەکرابوو لە نێوان ئەو دوو چەمکە دا. فەلسەفە و زانست هەردووکیان بە واتای توێژینەوەinquiry بەکار دەهێنران و هۆبزیش زیاتر رووی لە توێژینەوە لەسەر کرداری مرۆڤ لە کۆمەڵگای خاوەن نەزم بوو. بەڵام هۆبز لەسەر ئەو بنەمایەی کە ئەوەش هیچ ئەنجامێکی سوود بەخشی نەبووە، هێرش دەکاتە سەر فەلسەفەی کلاسیك و لەم بابەتە دا دەمانگەڕێنێتەوە بۆ بەهاکانی ئەندازە(هندسە).

بەبۆچوونی هۆبز، کەسانێك کە دەیانەوێ فەلسەفە فێری خەڵك بکەن، پێشتر پێویستە زانیارییەکی فراوان لە ئەندازەدا وەرگرن. بەم پێیە میتۆدی هۆبز میتۆدێکی ئەندازەییە و لێرەدا، هۆبز لە ڕاستیدا کەوتۆتە ژێر کاریگەری گالیلۆوە. چونکە گالیلۆ باوەڕی وابوو کە کتێبی سروشت دەبێ بە زمانی ماتماتیك بنووسرێتەوە.

لە ڕاستیدا هۆبز ناڵێ کە دەتوانرێ میتۆدی ئەندازەیی لە توێژینەوەی ڕەفتاری مرۆییدا بەکار ببرێت. ئەو لەو باوەڕەدایە کە ئەو میتۆدە لۆژیکییەی کە لە ئەندازەدا هەیە، میتۆدێکی زانستیی دروستە کە دەتوانێ لە توێژینەوەی تاك و کۆمەڵگاشدا کەڵکی لێوەربگیرێ. مەبەستی هۆبز ئەوەیە کە دەبێ پەیوەندیی هۆکاری و بەرهۆیی نێوان چییەتیی مرۆڤ و چییەتیی کۆمەڵگا بکەوێتە بەر لێکۆڵینەوە. بە بۆچوونی ئەو یاساکانی سروشت خۆیان پێمان دەڵێن چۆن پارێزگاری لە دۆخ و دەوڵەتێکی سەقامگیر بکرێ.

هۆبز دەزگای فەلسەفەی سیاسیی خۆی بەم تیۆرییە لە واقعییەت دەست پێدەکات کە بە ڕای ئەو زۆر سادەیە بۆ تێگەیشتن و لەسەر ئەم تەوەرە دامەزراوە کە دنیا پێکهاتەیەکە لە جسم و ماددەی بزێو (لە حاڵی جووڵە دا). کاتێك کە هۆبز باس لە ئەندێشەی ماددەی بزێو دەکات، لە ڕاستی دا هەوڵ دەدات تێکهەڵکێشێك دروست بکات لە تیۆرییەکەی گالیلۆ و ڤیلیام هارۆی دا. هۆبز ئەم ئەندێشەیە پەروەردە دەکات کە ژیان بیچمێکە لە جووڵە و بزووتنی دەروونیی ماددە. بەم پێیە، هۆبز ڕەفتاری گیانلەبەران و لەوانیش ڕەفتاری مرۆڤ بە بیچمێك لە ماددەی بزێو دەزانێ. کە بەرهۆی بزووتنێکی دەروونیی پەیکەرناسانەیە(کالبد شناسانە). هۆبز بە پێشکەشکردنی چەمکێکی ماتریالیستانە لە هەست و دەرك، وەك دەرکەوت و نیشانەی جووڵەی پەیکەری، لە هەوڵی ئەوەدایە کە وێنایەك لە ئەزموونەکانی مەعریفە، کە لەسەر بنەمای هەست بیچم دەگرن، بخاتە بەر دەست. ئەو لەرێگەی ئەم بونیادە ساکارانەوە لێکدانەوەیەکی ئاڵۆز بۆ پاڵنەر و هەستەکانی مرۆڤ ئەنجام دەدات.

هۆبز، "بەختەوەری" و "رۆژ ڕەشی" لە قاڵبی مانای "حەز" و "رق" دا پێناسە دەکات. بە بۆچوونی ئەو، لە راستیدا "بەختەوەری" مەبەستی حەزە و "رۆژڕەشی" ئامانج و سۆژەی رق و پشت لێکردنە. بەم پێیە، کردارێك کە لە بزووتنی پەیکەرییەوە سەرچاوە دەگرێ، بە شێوەی حەز یان بە شێوەی رق دەردەکەوێ. بەم پێیە، کردارێك کە بە هۆی ئیرادەوە دەکرێت، ئیختیارییە. هۆبز هاوکات لەگەڵ رەتکردنەوەی چەمکی ئیرادەی ئازاددا رەفتاری ئیختیاری و خوازراو و رەفتاری نەخوازراو لێك جیادەکاتەوە. بە بۆچوونی ئەو هەموو کردارێك پێویستە، بەلاّم هەموو کردارەکان بە هۆی هۆکارە دەرەکییەکانەوە زەروورەت پەیدا ناکەن. ئازادی و رزگاری دوو شتن بە دژی جەبری دەرەکی. بۆ وێنە ئەگەر من لە زیندان بکەن، ئیتر ئازاد نیم.

چلۆن دەتوانرێ رای هۆبز سەبارەت بە پەیکەرناسی و پاڵنەرە مرۆییەکان لە رستەیەك دا بەیان بکرێت؟ دەتوانرێ بگوترێ کە بە بۆچوونی ئەو، تاکە مرۆییەکان دەزگاگەلێکی ئاوەزین لە ژێر کارێگەری پاڵنەری سۆزداریدا و هەروەها بە پێی رێنوێنیی ئاوەزیی خۆیانە کە حەزیان لە بەختەوەری یان سەرکەوتنی بەردەوامە لە بەدەست هێنانی ئەو شتانەدا کە مرۆڤ لە هەموو کاتێکدا حەزی لێیانە. بەلاّم ئەو بۆچوونە چ یارمەتییەکی تەوەری دسیپلینی کۆمەلاّیەتی دەدات؟ بە جۆرەی کە هۆبز پێی وایە پرسی کۆلاّیەتی ئەوەیە کە مرۆڤ بە پێی جەوهەری سروشتیی خۆی، بە شوێن سەروەری و بەختەوەری خویەوەیەتی و هەرکات رۆحی دوو تاکی مرۆیی حەزیان لە یەك شت بێت ئەو دوانە دەبنە دوژمنی یەك و ئەگەریش ببنە دوژمنی یەك هەوڵ دەدەن یەکتر بسڕنەوە یاخود یەکیان لەبەرانبەر ئەوی تردا پاشەکشە بکات. بەم شێوەیە هۆبز لەو باوەڕەدایە کە تەواوی مرۆڤەکان بە شوێن گەیشتن بە بەختەوەریی خۆیانەوەن. بە گوتەیەکی تر، بە رای هۆبز بە ئەزموون کردن بۆمان دەردەکەوێ کە جەوهەری مرۆڤ، زیاتر "خۆپەرستانە"یە. بۆچی؟ چونکە خواستی سروشتیی هەر مرۆڤێك ئەوەیە ژیانی خۆی راگرێ و بیپارێزێ. بەم پێیە مرۆڤەکان لە بنەڕەتەوە بە شوێن بەرژەوەندییەکانی خۆیانەوەن، هەر بەم ئاراستەیە دەکەونە رکەبەری و ململانێی یەکدییەوە. لەم رووەوەیە کە هۆبز پێی وایە هەرج و مەرج شتێکی سروشتییە. لە حاڵێکدا کۆمەڵگای رێك و پێك و سەقامگیر، داهێنراو و دەستکردە. کەواتە مرۆڤ لە دۆخی سروشتی دا حەزی لە بەختەوەریی خۆیەتی و هەموو هەوڵێك دەدات بۆ پاراستنی خۆی. بە پێی بۆچوونی هۆبز، حەزی مرۆڤ بۆ بەختەوەریی بەردەوام، رایدەکێشێت بەلای چێژخوازی و هەمارکردنی چێژ بۆ داهاتوو.

بەلاّم دۆخی سروشتی لە روانگەی هۆبز دا چۆنە؟ بەڕای ئەو، زێدە لەوەیکە چەمکێکی مێژوویی بێت، ئامرازێکی شرۆڤەکارانەیە. ئەویش هەروەك تیۆریسییەنە سیاسییەکانی تر لەو باوەڕەدایە کە شوێنگەی مرۆڤ لە دۆخی سروشتیدا، هەلومەرجێك دەڕەخسێنێ کە ئەو لە رێگەی روون کردنەوەی مەترسییەکانەوە تیایدا بە شوێن دیاریکردنی سوودەکانی ئۆتۆریتەی سیاسی لە حاڵەتی نەبوونی ئەم ئۆتۆریتەیەدا دەگەڕێ. بەر لە هۆبز، تیۆریسییەنەکانی تر لەسەر چۆنیەتی رەفتار کردن لەگەڵ مرۆڤ لە بەرانبەر هەلومەرجە پێشهاتووەکان، دوواون، بەلاّم چەمکی دۆخی سروشتیی هۆبز تەنیا گریمانەیەکی مێژوویی نییە، بەڵکوو شرۆڤەیەکی مێژووییە لەوەیکە هەر کەسێکی ئاوەزمەند لە هەلومەرجی نەبوونی مەعریفە سەبارەت بە ژیانی پاش مردن و لە هەلومەرجی نەبوونی ئۆتۆریتەیەکی سیاسییدا کە توانایی دسیپلینکردنی هەبێت، چلۆن دەبێ رەفتار بکات.

هۆبز، لانیکەم بە پێی دوو بەڵگە باس لە دوَخی سروشتی دەکات: یەکەم ئەوەیکە کۆمەڵگای مرۆیی لە لای تاکی مرۆیی شتێکی سروشتی نییە. سروشتی، بەو چەشنەی کە کۆمەڵگای گیانلەبەران، وەك مێروو یان هەنگ لە لای هەر مێروو یان هەنگێك، سروشتییە. بەڵگەکانی هۆبز لەوەدا کە دەڵێ کۆمەڵگای مرۆیی لەلای مرۆڤ سروشتی نییە، بم چەشنەیە:

1. کۆمەڵگا مرۆییەکان بەرهەمی کاری سروشتی نین، بەڵکوو هەندێ بەرهەمی دەستکردن کە بە دەستی مرۆڤەکان دروست کراون.
2. هیچ تاك یان گرووپێك لە مرۆڤەکان، بە پێی سروشتی خۆیان، ئۆتۆریتەی بەسەر تاك یان گرووپە مرۆییەکانی تردا نییە. بە گوتەیەکی تر، ئۆتۆریتە، لە لایەن سروشتەوە پێی نابەخشرێت بەڵکوو لە رێگەی پەیمان و رێککەوتنی نێوان مرۆڤەکانەوە، بە سود وەرگرتن لە ئاوەز بەرهەم دێت.

ئەو بەڵگەیەی دووهەمی باسی چەمکی دۆخی سروشتی، لەبەر ئەوەیە کە نیشان بدات مرۆڤەکان بە حوکمی ئاوەز، کۆمەڵگا مرۆییەکان پێکدێنن و هەر بەو پێیەش ئۆتۆریتە دەبەخشن بە تاك یان گرووپگەلێك. هۆبز هەوڵ دەدات بۆ روون کردنەوەی ئەم تەوەرە، بڵێ کە دۆخی سروشتی دۆخێکی نائارام و پڕ مەترسییە. بەم پێیە دەتوانرێ بگوترێ کە بە بۆچوونی هۆبز، دۆخی سروشتی بەلای مرۆڤەکانەوە سروشتییە بەڵام ئاوەزی نییە. لە حاڵێکدا کە کۆمەڵگا ئاوەزییە بەڵام سروشتی نییە. بەڵام دەشێ دژوازیی نێوان ئاوەز و سروشت چارەسەر بکرێت، چونکە مرۆڤ بوونێکی ئاوەزمەندە. بەم حاڵەوە، سروشتی نائاوەزیی مرۆڤ، بەردەوام هانی دەدات بەرەو دۆخی سروشتی. بەم پێیە، هەبوونی دۆخی سروشتی هەڕەشەیەکی بەردەوام و راستەقینەیە کە پێویستە بە هێزی ئاوەز بەرەبەرەکانێی لەگەڵ دا بکرێت.

هۆبز زاراوەی دۆخی سروشتی بە دوو مانا بەکار دەبات: یەکیان لە مانای گشتی دا، کە ئاماژە بە نەبوونی هیچ چەشنە کۆمەڵگایەکی سەقامگیری مرۆیی دەکات و دووهەم لە مانایەکی تایبەتتردا کە بە سادەیی ئاماژەیەك بە نەبوونی حاکمییەتی کۆمەڵگای شارستانی دەکات. هۆبز هەوڵ دەدات بسەلمێنێ کە لە دۆخی سروشتیدا، هەر تاکێك بەرژەوندییەکی هەیە کە دژ بە بەرژەوەندی تاکەکانی ترە. بەم پێیە، هەمووکەس رێگە پێدراوە کە بەر لەویکە بکەوێتە بەر هێرش، هێرش بکاتە سەر دراوسێکانی. لەو رووەوە، دۆخی سروشتی، دۆخی شەڕ ئامێزی بەردەوامە بۆ هەر مرۆژێك بە دژی ئەوی تر.

هەڵبەت ئەم بۆچوونەی هۆبز بەو مانایە نییە کە لە دۆخی سروشتی دا هەمیشە شەڕ و ململانێ بەرپا دەبێ، بەڵکوو تەنیا بەم مانایەیە کە هەلومەرجی شەڕ ئامادەیە. ئەو شەڕ و ململانێیە دەرهاویشتەی سێ رەگەزی ئامادەیە لە مرۆڤدا: یەکەم، رکەبەرێتی، دووهەم، ململانێ و سێهەم، ناوبانگ.پڕەنسیپی یەکەم مرۆڤەکان بۆ کامەرانی دەکاتە هێرشبەر. دووهەمیان مرۆڤەکان بۆ سەروەری دەکاتە هێرشبەر و سێهەم مرۆڤەکان هان دەدات کە بۆ بەدەستهێنانی ناوبانگ پەنا بۆ توندوتیژی بەرن. بەم شێوەیە گرووپی یەکەم بۆ زاڵبوون بەسەر دیتراندا سوود لە توندوتیژی وەردەگرن. گرووپی دووهەم لە توندەتیژی بە مەبەستی بەرگری کردن لە خۆیان سوود وەردەگرن و گرووپی سێهەمیش بۆ بەدەستهێنانی پلە و پێگە ئەو کارە دەکەن.

هۆبز بەو قسانە دەیەوێ لە تەوەری خاوەنداری و پیشەی مرۆڤەکان لە دۆخی سروشتیدا بدوێ. تەوەرێك کە دواتر ژان ژاك رۆسۆ لە بەرهەمەکانی خۆی دا وەك تەنیا ئەگەری ئامادە لە کۆمەڵگا دا باسی لێوە دەکات. بە بۆچوونی هۆبز، پێوەری خاوەنداری لە دۆخی سروشتیدا، لەڕێگەی توانایی تاکەوە بۆ بەدەستهێنان و پاراستنی ئەو خاوەندارێتیە هەلدەسەنگێندرێ. من تەنیا کاتێ خاوەنی شتێکم کە توانایی بەدەستهێنانی ئەوم هەبێ و بتوانم هەر لەو توانایەم بۆ پاراستنیشی سوود وەربگرم. لە دۆخی سروشتی دا شتێکی وەك دروست و نادروست و حەق و ناحەق و دادگەری و بێدادی لە ئارادا نییە. بەڵام هەرکەسێك ئەرکێکی سروشتی هەیە بۆ ئەوەی هەرشتێك کە پێی وایە بۆ بەختەوەرییەکەی پێویستە ئەنجامی بدات. بەم شێوەیە، مرۆڤ هەوڵ بۆ بەختەوەریی بەردەوامی ژیانی خۆی دەدات و لەم رێیەدا پێدەچێ هەلومەرجێك بێتە پێشەوە کە تەنانەت ژیانی خۆی بدۆڕێنێ. مرۆڤەکان بە چەشنێکی سروشتی رقیان لە مەرگە و لەم رووەوە، لە دۆخی سروشتیدا کە لە راستیدا دۆخێکی شەڕ ئامێزە رووبەڕووی ترس دەبنەوە. دۆخی سروشتیی شەڕ ئامێز بە ئاوا سەرەنجامێکەوە، هەر پیاوێکی ئاوەزمەند ناچار دەکات بە شوێن دۆخێکی باشترەوە بێت و خوازیاری ئاشتی بێت. ئەم رێگەچارە ئاوەزییەی کە خۆی پێویستی بە ئامرازێکە بۆ پاراستن و دەستەبەر کردنی ئامانجی بنەڕەتی مرۆڤ بۆ بەختەوەری خۆی، لە لایەن هۆبزەوە بە واتای یاسای گشتی یان "ئامۆژەی ئاوەز" ناودێر دەکرێ. هۆبز ئەو دۆخە بە "یەکەم یاسای سروشت" یش ناودێر دەکات. یاسای سروشت جیاوازە لەگەڵ مافی سروشتی. مافی سروشتی شتێکە کە ئێمە بۆ پاراستنی بەختەوەری خۆمان سوودی لێوەردەگرین یان کارێکە کە دەمانەوێ ئازادانە ئەنجامی بدەین. بەڵام یاسای سروشت، رێنوێن یان یاسایەکی گشتییە کە لەسەر بناغەی ئاوەز داڕێژاوە و مرۆڤ بە هۆی ئەوەوە رێگە لەو کارانەی دەگیرێت کە مەترسی و وێرانی دەخەنە سەر رێی ژیانی. بەم پێیە یاسای سروشت پێمان دەڵێ کە دەبێ چ کارێك بکەین و دەبێ بۆ پاراستنی ژیانی خۆمان بە چی پابەند بین. ئەمە حوکمێکی گریمانەییەhypothetcal کە کۆمەڵێك ئامراز و رێنوێنی پێویست بۆ بەرژەوەندیی

ئێمـە پێشنیار و دەسـت نیـشان دەكـات. ئـەو بـەهایانـەی كـە لـە لایـەن یاسـاوە پێشنیار دەكرێن حاڵـەتـی مشووریيان هەیە. نە بە شێوەی رەها ئەخلاقین و نـە فـەرمـان و نـە دەستووریشن. بـەم پێیـە هـەنگاوی بـە پێچەوانەی یاسای سروشت كردارێكی نائاوەزمەندانەیە.

1. یاسای یەكەمی سروشت ئاماژە بەوە دەكات كە چونكـە ئاشتی سـوود بـەخشە بـۆ ژیـانـی هـەمـوو مرۆڤەكان كەواتە لە بەرژەوەندی هەمواندایە كە هەوڵ بدەن بۆ بەدیهێنانی.

2. یاسای دووهەمی سروشت پەیوەندی بـەوەوە هـەیـە كـە مرۆڤـەكـان دەبـێ چ بكـەن بـۆ ئـەوەی بـە ئاشتی بگەن و بەم شێوەیە حەزەكانیان تێر بێت. كەواتا یاسای دووهەم پێویستی بـە كـەسانێكە كـە چـاو لـە هەموو مافێكی سروشتیی خۆیـان بپۆشن، بـەڵام تـەنیا بـەو مـەرجـەی كـە دیترانیش ئـەو كـارە بكـەن. بـەم شێوەیە، ئەگەر بڕیار وابێ یاسای دووهەم جێبەجێ بكرێ، پێویستە مرۆڤەكان لـەگـەڵ یـەك رێككـەون و جووت بن. بەڵام رێككەوتنەكان وەك خۆیان بڕستیان نییە، مەگەر ئەوەیكە بەهێز بكرێن. لە راستیدا ئـەوە تەوەری یاسای دووهەمی سروشتە.

3. یاسای سێهەمـی سروشت، داوا لـە مرۆڤـەكـان دەكـات كـە پابـەند بن بـە رێككـەوتن و پـەیمانـەكـانی خۆیان. بە بۆچوونی هۆبز، یاسای سێهەمـی سروشت لـە راستیدا ئاخێزگـە و سـەرچاوەی دادگـەریـە. بـە واتایەكی تر، پابەندی بە پەیمان، واتا یاسامەند كردنی دادگەری و چونكە بـەر لـە رێككـەوتنـی مرۆڤـەكان هەڵەیەك نەبووە لە ئارادا كەواتا لە بنەڕەت دا دادگەری پـەیوەستە بـە رێككـەوتنگـەلێكی لـەم چـەشنە. بـە بۆچوونی هۆبز، دادگـەری بـە مانـای پاراستن و پابـەند بوون بـە رێككـەوتنگـەلـی مانـادار ە و بێدادی بـە مانـای شكاندنی ئـەو پـەیمانانـەیـە. هۆبز لـە كتێبـی " شـارۆمەنـد"ی خـۆی دا ئاماژەی بـە 18 یاسـای تـەواوكـەری تـری سروشت كـردووە و لـە كتێبـی " لێڤیاتـان" دا بـە گشتی باسـی لـە 19 یاسـای سروشتی كردووە.ئەمانە بریتین لەو یاسایانە كە ئەم خاڵانەی خوارەوە لە خۆ دەگرن:

1. مرۆڤەكان سپاسگوزار و دڵخۆش بن بە سوودانەی كە بە ئازادانە بە یەكتری دەگەیێنن.
2. مرۆڤەكان هەوڵ بدەن خۆیان لەگەڵ كەسانی تردا بگونجێنن.
3. مرۆڤـەكان لـە هـەڵـەی ئـەوانـەی كـە دان بـە هـەڵـەی خۆیاندا دەنێن و داوای لێبوردن دەخوازن، ببوورێن.
4. مرۆڤەكان ئەزموونی باش لە سزا وەربگرن.
5. مرۆڤەكان پەرێز بكەن لە رق و قین لە یەكتری.
6. هەر مرۆڤێك، لە گەوهەری مرۆییدا دیترانیش لەگەڵ خۆیدا بە یەكسان بزانێ.
7. هیچ مرۆڤێك مافی تایبەتی بۆخۆی لەبەرچاو نەگرێت.
8. مرۆڤەكان دادوەرییەكی یەكسان و بێ لایەنانەیان بە نسبەت یەكترەوە هەبێت.
9. هیچ كەس لە شەڕ لەگەڵ ئەویتردا خۆی نەكاتە دادوەر و بڕیاردەر.

بەم شێوەیە، یاسـاكانی سروشت لـە راستیدا دنیـای هاوكـاری و ئاسایشی مرۆییـە و لـەوێدا، هونـەرەكـان، پیشەكان و كلتوور دەپشكوێن.

هۆبز هەوڵدەدا بڵێ كە پێوەندییە كۆمەڵایەتییەكانی مرۆڤ تەنیا لـە رێگـەی بـەكاربردنی دەسـەڵات و بەدیهێنانی كۆمەڵگایەكی سیاسییەوە بیچمدەگرێت. هەروەك هۆبز جەخت دەكاتەوە، پەیمانی كۆمەڵایەتـی پەیمانێكە كە لە نێوان هەموو شارۆمەندانی داهاتووی دەوڵەتدا دەبەسترێت. هەركام لە شارۆمەندان بەڵێن دەدەن كە دەست لە مافە سروشتییەكانی خۆیان بشۆرنەوە و پەیڕەوی لە كەس یان ئەنجومـەنێكی كـە وەك حاكمییەتی دەوڵەت بیچمی گرتووە، بكەن.

لە راستیدا حاكمییەت، لایەنێكی پـەیمان نییـە. واتـا هیچ بـەڵێنێك نـادات، چونكـە دەبـێ ئۆتۆریتـەی رەهـای هەبێ و نابێ مافەكـانی ئـەو بـە هـۆی بـەڵێنـە پـەیمانـەكانیـەوە سنووردار بكرێت. حـاكم، پـەیڕەوی یاسـای سروشتە و لـەم حاڵەتە هاوشێوە و یەكسانەدا، یەك لە تاكەكان، جودایە لە پەیمانی كۆمـەڵایـەتـی. ئـەم خاڵـە بەو مانایەیە كە ئەركەكانی حاكمییەت پارێزكارانەیە prudential .

لە راستیدا ئەمە ئەركی حاكمە كە كۆمەڵگا لە هەلومەرجی ئاشتیدا راگرێت و هەر كارێك كە پێویـستە بۆ ئاسایشی شارۆمەندان، ئـەنجامی بدات. چونكـە شكست هێنـان لـە بـەجێهێنانی ئـەركی لـەو شێوەیـە بـە مانای گەڕانەوەیە بۆ دۆخی سروشتی.

لێرەدا پێویستە ئاماژە بە دوو خاڵ بکرێت: حاکم هیچ دەروەستییەکی پەیمانی یان دەستکردی نییە. بەم پێیە ئازادە لەوەی، بیر لە هەر شتێك کە دەکاتەوە ئەنجامی بدات. دووهەم ئەوەیکە، پەیڕەوان یان بەندەکان بە هۆی پەیمانەوە بەڵێنیان داوە کە پەیڕەوی لە تەواوی ئەو یاسایانە بکەن کە حاکم بڕیاریان لەسەر دەدا و جێبەجێیان دەکات، چونکە کۆمەڵگا بەبێ حاکم، بوونی نییە. کەواتا ناتوانێ لە دژی حاکم هەڵوێست بگرێ. چونکە بەبێ حاکم کۆمەڵگا تەنیا کۆی ژمارەی تاکەکانە.
ئێستا دەبێ روون بێتەوە کە حاکمییەت چلۆن بیچم بە دەسەڵاتی خۆی دەدات و مافەکانی چییە؟ بەبۆچوونی هۆبز حاکمییەت لە دوو رێگەوە بیچم دەگرێ: یەکیان بە هۆی جەبری سروشتی کە زۆر جاران لە کەژاوەی شەڕدایە. هەرکات حاکمییەت لەو رێگەیەوە بیچم بگرێت، ئەو کۆمەڵگایەی کە دروست دەبێ یان تایبەتمەندیی ئیستبدادی هەیە despotic یان باوك سالارانە paternalistic.
هۆبز ئەم کۆمەڵگایە بە رێککەوتنی دەستڤنای(اکتسابی) ناودێر دەکات. شێوەی دووهەمی بیچم گرتنی حاکمییەت، لە رێگەی رێککەوتنی تاکەکان لەگەڵ یەکدییەوەیە بۆ پەیڕەوی کردن لە تاك یان گرووپێك لە تاکەکان. هۆبز ئەم شێوەیە بە رێککەوتنی دامەزراوەیی ناودێر دەکات. قەبووڵکردنی ملکەچی بۆ حاکم لە هەردوو حاڵەت دا بە هۆی ترسەوە پێك دێت. لە شێوەی یەکەمدا، ئێمە لەو کەسە دەترسین کە وەك حاکم قەبووڵ کراوە و لە شێوەی دووهەمدا، ئێمە لە یەکتر دەترسین و هەر بەم ئاراستەیە، ئێمە بە پێکهێنانی کۆمەڵگا و دامەزراندنی حاکم، لە هەوڵی دەستەبەر کردنی ئاسایش دا دەبین. بەو پێیە، لە شێوەی یەکەمدا بۆ رزگار بوون لە هەڕەشەی گیانی، حاکمییەت قەبووڵ دەکەین و لە شێوەی دووهەم دا، بە هۆی ترس لە کوژران بە دەستی ئەوانی تر، حاکمییەت دادەمەزرێنین. لێرەدا، لە نێوان هۆبز لە لایەکەوە و لۆك و رۆسۆ لە لایەکی ترەوە دژوازیگەلێك لە ئارادا هەیە. لۆك و رۆسۆ لەو رایەدان کەسانێك کە]حاکمییەت[ناچاریان دەکات بە پەیڕەوی کردن، هیچ دەروەست نین بە پەیڕەوی و ملکەچکردن بۆی و بەمەرجێك کە هێزی پێویستیان هەبێ بە ئاسانی دەتوانن سەرپێچی لە فەرمانەکانی بکەن. بە بۆچوونی هۆبز، پەیڕەوان بەبێ ئەوەی حاکمیان دانابێت یان نا و یان دیل نەبن و لە زیندان نەبن، دەروەستن بەوەی پەیڕەویی لێبکەن.

بەڵام لە روانگەی رۆسۆ دا، واتای پەیمانی کۆمەڵایەتی بە شێوەیەکە کە لایەنی پەیمان تەنیا کاتێك دەروەستە بە پەیڕەوی لە یاساکانی حاکمییەت کە وەك هەر تاکێکی تر خاوەنی دەنگی یەکسان بێت لە بەگشتی پرۆسە سیاسی و بڕیارەکاندا. لە فەلسەفەی سیاسیی رۆسۆدا، هەر تاکێك خاوەنی پێگەیەکی دوو لایەنەیە. پێگەی شارۆمەندی و پێگەی ملکەچی. ئەو وەك کەسێکی چالۆك، شارۆمەندە و لە بەرگی کەسێکی ناکارامە و بێباردا، بەندە و ملکەچە. بەم پێیە، بە بۆچوونی رۆسۆ چەمکی پەیمان بە شێوەیەکە کە هیچ کەس لە پێگەی ملکەچ و بەندە دا دەروەست نییە بەوەی پەیڕەوی لە یاسا و فەرمانەکانی حاکم بکات مەگەر ئەوەیکە شارۆمەند بێت. بە واتایەکی تر، ناوەرۆکی پەیمان بە جۆرێکە کە هەندێ کرداری وەك نافەرمانی مەدەنی و شۆڕشگێڕانە تیایدا ئەگەری روودانی هەیە و هەڵگری پاساوە. بۆچوونی "لۆك"یش هەر بەم شێوەیەیە. لۆك یش لەو رایەدایە کە ناوەرۆکی پەیمان بە جۆرێکە کە هەر کەسێکی خاوەن پەیمان، ئەم مافەی پێدەدرێت کە یاسا و کردارەکانی حاکم هەڵسەنگێنێت و چاودێرییان بکات.
بێ گومان هۆبز بۆچوونی لۆك و رۆسۆی قەبووڵ نەدەکرد. لە لای ئەو، روانگەی رۆسۆ روانگەیەکی بەرتەسك و نابەجێیە. چونکە بە بۆچوونی هۆبز سیستەمە پاشایەتییەکان یان دەرەبەگایەتییەکان دەتوانن بە شێوەی رەسمی دامەزرێن. بەم پێیە ئەگەر رێککەوتنەکان رەسمی و دەروەستی هێنەرن، ئیتر نافەرمانیی مەدەنی و شۆڕش مانای نییە. هەر لەم رووەوەیە کە لای هۆبز پێناسەی بێدادگەری هەمان جێبەجێ نەکرانی رێککەوتن و پەیمانە. بە واتایەکی تر رەفتاری دروستی عادلانە ئەوەیە کە پەیڕەو و ملکەچی حاکم بین و ئەگەر کەسێك ئەم پەیمانە بشکێنێ، ئەوە کە ناعادلە. رۆسۆ لە شوێنێکی تردا دەڵێ ئەگەر سەرپێچی لە مادەکانی پەیمانەکەدا بکرێت، ئەوا کەسی پەیڕەوی پەیمانەکە هیچ دەروەستییەکی نابێ بۆ بەندەگی، بەلام هۆبز دان بەو بۆچوونەی رۆسۆشدا نانێت. هۆبز دیسان نکۆڵی لەوە دەکات کە بەندەکان بتوانن سەرپێچی لە حاکم بکەن. لۆك یش لەو رایەدایە کە بە پێی ناوەرۆکی پەیمانی کۆمەڵایەتی، هەر

کام لە لایەنەکانی پەیمان، ئەو مافەی هەیە کە یاسا و کارەکانی حکوومەت هەڵسەنگێنێت. بەڵام دیسان هۆبز ئەو بۆچوونەی لۆك یش قەبووڵ ناکات.

بە بۆچوونی هۆبز نافەرمانیی مەدەنی و شۆڕش بەشێك نین لە ناوەڕۆکەکانی پەیمان. چەنکە ئەگەر وابوایە، تێپەڕین لە مەترسییەکانی دۆخی سروشتی زۆر دژوار و قورس دەبوو، بەڵام یاسای سروشتی بەندە بەو مەرجەی کە کاتێك وەلامان نا ، لە هەلومەرجێکدا بین کە ئەگەری گەڕانەوەمان بۆی بگاتە کەمترین رادە. بەم پێیە، یاسای سروشتی ئەرکبارمان دەکات بە پەیڕەوی کردن لە یاسا دیاری کراوەکان لە لایەن حاکمەوە. ئەمە بەو مانایە نییە کە یاسای سروشتی و یاسای شارستانی یەك شتن. هەر وەك پێشتر گوترا، یاسای سروشتی چەشنێك دەرکی یەزدانییە کە بە هۆی ئاوەزەوە پەردەی لێهەڵگیراوە.

بەڵام یاسا شارستانییەکان یاساگەلێکی مرۆیین و خاوەنی دوو لایەنن: لایەنی روونکردنەوەیی explaning و لایەنی سزایی vindicative. بەشی روونکردنەوەیی، ئازادییە شارستانییەکانی پەیڕەوان دیاری دەکات. یاسای شارستانی، بە تەواوی لە ژێر ئیرادە و جەبری حاکم دایە. بەم پێیە، بەندە ژێردەستەکان، تەنیا بەشیان لەو مافانەدا هەیە کە حاکم پێیان رەوا دەبینێ و بە رەسمیی ناسیوە. لەم رووەوە پەیڕەوەکان تەنیا لە دوو رێگەوە دەتوانن ئازادییەکانی خۆیان بەدەست بهێنن:

یەکەم، لە رێگەی ئاشکرا کردن و درکاندنی ئەو یاسایانەی کە لە لایەن حاکمەوە دیاری کراون و دووهەم لە رێگەی پەنجە خستنە سەر ئەو شتانەی کە حاکم گوێی لێخەواندوون.بەڵام حاکم هەمیشە دەتوانێ پێداچوونەوە بەسەر یاسا شارستانییەکاندا بکاتەوە و لە هەر حاڵێکدا ئازادییەکان سنووردار بکات.

ئەو، رەنگە رێگە بدات بە پەیڕەوەکانی کە باوەڕ بە هەر ئایینێك بێنن کە پێیان باشە، بەڵام لە هەمان کاتدا دەتوانێ، لایەنگری لە هەندێ ئەندێشە بکات و هەروەها بەڕێوە بردنی هەندێ لە سرووتەکانی ئایینەکان قەدەغە بکات. بەم شێوەیە بڕیارەکان بە تەواوی لە دەستی حاکمدایە کە ئایا ئازادیگەلی شارستانی ببەخشێت یان نا، بە واتایەکی تر، مافەکانی حاکم بە رادەی مافە سروشتییەکان بەرفراوان و بێسنوورە. بەڵام تەنانەت ئەگەر ئەو مافانە سنووردارِیش بن، حاکم خۆی پەیڕەوی لە یاسا سروشتییەکان دەکات. هەروەها ئەم بەرپرسیارێتیە لە ئەستۆی حاکمە کە بڕیار بدات چ شتێك پێویستە بۆ ئاشتی و یان چ شتێك بۆ شەڕ. خاڵی گرینگ ئەمەیە کە حاکم سەبارەت بەو بڕیارانە بەرپرسیار نییە لە بەرانبەر پەیڕەوەکانیدا. تاکە خاڵی گرینگ ئاشتییە و هەر لەبەر ئەوە دەسەڵاتی حاکم (بە هێزەکی) سێبەر دەخاتە سەر گشت لایەنەکانی ژیان. بەڵام ئەم خاڵە کە حاکمییەت شتێکی رەهایە، بەو مانایە نییە کە هیچ سنوورێك نییە لەسەر ئۆتۆریتەی حاکمان. هۆبز سێ چەشنە سنوور لەم بوارەدا دیاری دەکات.

سنووری یەکەم پەیوەندی هەیە بە کردارە ناپاکەکانەوە. سنووری دووهەم دەگەڕێتەوە بۆ تەوەری بەختەوەری و سنووری سێهەم لە جیاوازیی دەسەڵات لە ئۆتۆریتەی حاکم دا حەشارە. ئەگەر حاکمێك ئەمر بە بەندەکەی خۆی بکات بۆ ئەنجامی کارێك کە خۆی شەرم دەکات لە ئەنجام دانی، بەندە هیچ دەروەست نییە بەوەی ئەو کارە بکات. بۆوێنە، حاکم ئەمر بە بەندەیەك دەکات کە دایك و باوکی خۆی بکووژێت. سنووری دووهەم دەگەڕێتەوە بۆ بەختەوەریی تاکی. چەمکی بەختەوەریی تاکی لای هۆبز تاکە دەروەستییی بێ مەرجە بۆ هەر کەسێك. بە گشتی، ئەم دەروەستییە تەنیا لە رێگەی پەیڕەوی کردن لە حاکمەوە دەگاتە ئەنجام. بەڵام ئەگەر حاکم ئەمر بە کەسێك بکات کە خۆی بریندار بکات یان بکووژێت، ئەو کەسە ئازادە کە سەرپێچی لەم فەرمانە بکات. هەروەها ئەگەر بەندە، هیچ ئومێدێکی بە رزگاری یان بەخشران نەبێت، دەروەست نییە بەوەی دان بە تاوانێکدا بنێ کە کردوویەتی. هۆبز تەنانەت پێی زیاتر دادەگرێ و دەڵێ کە هیچ تاکێك، تەنانەت ئەگەر فەرمانی لە حاکم وەرگرتبێت، دەروەست نییە کە تاکێکی تر بکووژێت، بەڵام هەرگیز ناشێ لە فەرمانی حاکم بۆ بەرگری لە دیتران، سەرپێچی بکرێ.

سنووری سێهەم دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە بەڵێنی بنەڕەتی و سروشتیی حاکم، راگرتن و پاراستنی سەروەری و ساخلەمێی بەندەکانی خۆیەتی. مەبەستی هۆبز لە ساخلەمێ لە راستیدا ساخلەمێی گشت ناوەڕۆکەکانی ژیانە. بەڵام حاکم بۆ جێبەجێ کردنی ئەم بەڵێنەی خۆی، تەنیا لە بەرانبەر یەزداندا بە بەرپرسیارە و لە لای ئەو جوابگۆ دەبێت. حاکم نابێ یاساگەلێك کە بە دژی سروشت و لە ئەنجامدا بە دژی یەزدانن، قەبووڵ بکات یان بچەسپێنێت. بەم پێیە حاکمی دەروەست و دادگەر، دەبێ یاسای

دەروەست بچەسپێنێت. چونکە تەنیا لە ڕێگەی جێبەجێ کردنی یاساگەلێکی لەم چەشنەیە کە بەندەکانی فەرمانەکانی وەردەگرن. لەم ڕووەوە، ئۆتۆریتەی حاکم، تا ئەو جێیە پایەدار دەبێت کە ئەو توانایی و ئیرادەی پارێزگاری کردن لە بەندەکانی خۆی هەبێت هەر کات ئەو توانایەی لە دەست بدات، بەڵێنی بەندەکانیشی بەتاڵ دەبێتەوە. دەسەڵاتی حاکم دەتوانێ بەهۆی شۆڕشی ناوخۆییەوە یان سەرکەوتنی هێزە دەرەکییەکان، بڕووخێت. بە چاوپۆشین لەوەیکە چ جۆرە هێزێکی شۆڕشگێر، چ جۆرە حاکمێك (باش یان خراپ) بڕووخێنێ، ئەوان دەبنە خاوەن دەسەڵات و مافی پێکهێنانی حاکمییەتێکی نوێیان بە جێی حاکمییەتی پێشوو دەبێت و ئەگەر ئەم حاکمییەتە نوێیە هێز و حەزی پارێزگاری کردن لە بەندەکانی خۆی هەبێت، کەواتە بەندە، بەڵێنی سروشتیی لە ئەستۆدایە بۆ پەیڕەوی کردن لەو وەك حاکمێك.
وەك دەبینین فەلسەفەی سیاسیی هۆبز لە ڕاستیدا فەلسەفەی دەسەڵاتە کە تەنانەت بۆ ئەمڕۆش لە زۆرینەی حاڵەتەکان دا وەك ڕەسەنترین و ڕێکوپێکترین نموونەی فەلسەفەی سیاسییە کە تا ئێستا خراوەتە بەر دەست، خۆ دەنوێنێ. جیاوکی سەرەکیی فەلسەفەی سیاسیی هۆبز لەوەدایە کە جیاوازیی نێوان دەسەڵات و ئۆتۆریتە ڕوون دەکاتەوە و دەری دەخات کە ناتوانرێ تەنیا لە دیدگای دەسەڵاتەوە ساز و کاری دامەزراوە سیاسییەکان ڕوون بکرێتەوە. کاری دەوڵەتێك بەوە بەستراوەتەوە کە پێوەرێکی هەبێت بۆ حەز و ڕەزامەندیی شارۆمەندان بۆ پەیڕەوی کردن. دەتوانرێ سەرنجی بنەڕەتی و کەڵکەڵەی سەرەکیی هۆبز، لە ڕێگەی ئاماژەی جۆن لۆك سەبارەت بە "ڕازی بوون" باشتر دەرکەوێ. ڕای جۆن لۆك ئەوەیە کە ئەگەر ئێمە لە وڵاتێکدا بژین کە نارەزاییەکمان لە یاساکانی نییە و سەرپێچییان لێناکەین، کەواتە دەروەستین بە قەبووڵکردن و پەیڕەوی کردن لێیان. لۆك لە باسەکەی خۆیدا سەبارەت بە پەیمانی کۆمەڵایەتی، ئۆتۆریتەی حاکم سنووردار دەکات. بەڵام هۆبز هەروەك دیتمان دژی سنووردارێتی حاکمییەت بە شێوەی لۆکە. لەلای هۆبز هیچ شتێك ناخۆشتر و خراپتر لە شەڕی ناوخۆ نییە. لێرەدا، دەروونناسیی ڕەسەنی هۆبز لە کرۆکی باسەکانی ئەودا دووبارە دەردەکەوێ. ئەو، ئەو گریمانەیە دادەنێ کە لە یەك جیاوازیی بۆچووندا، پێویستە بۆ چارەسەری کێشەکە کەڵك لە هێز و ئۆتۆریتە وەربگیرێ. بەم پێیە ئۆتۆریتەی سیاسی و هەبوونی دەسەڵاتی سیاسی دەبێ بە پەیمانێکی ڕەزایەت ئامێزەوە بەسترابێتەوە لە لەگەڵ پەیمانێك لە پەیوەندیدا بێت کە توخمی "بڕواپێبوون" تیایدا لەبەر چاو گیرابێت. بە واتایەکی تر، کاکڵی میتۆدی ئەندێشەی هۆبز بەیان بکەین، دەبێ بڵێین کە هۆبز سیستەمێکی ئاوەزیی داڕشتووە کە بەگشتی سەروکاری لەگەڵ مانەوەی مرۆڤدا هەیە. فەلسەفەی سیاسیی هۆبز لەبۆ وەڵام دانەوە بە تەوەرێکی واقعی گەلاڵە کراوە و ئەویش ئەمەیە کە چلۆن دەتوانرێ ڕێگە لە ئاژاوەی ناو کۆمەڵگا بگیرێ و هەوڵ بدرێت بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگایەکی سەقامگیر. ئەم فەلسەفەیە دەرخەری یەکەمین هەوڵی گرینگە لە ڕێگەی لەسەر پێ ڕاگرتنی ئەخلاق و زانستی پەیمانی کۆمەڵایەتی لەسەر بنەمای لۆژیکێکی ئاوەزمەندانەی بە بێ پشت بەستن بە مەزهەبە. هەر لەبەر ئەم هۆیەیە کە هۆبز بوو بە ئیلهام بەخشی زۆریەك لە بیرمەندانی سیاسیی پاش خۆی. بە تایبەت، ڕوانگە مرۆڤناسانەکانی، ستایشی زۆریەك لە کۆمەڵناسانی مۆدێرن وەك بیرمەندانی قەتابخانەی دۆرکایم ی لێ کەوتەوە. تەنانەت ئەگەر بڕیار وابێ مەزنیی مرۆڤێك بە دژایەتیی زۆر و ڕەخنەگەلی توند لەو، بەراوەرد بکرێ، هۆبز لە ڕیزەی مەزنترینەکان دایە. هیچ بیرمەندێك بەڕادەی هۆبز نەکەوتۆتە بەر ڕەخنەی توندی هاوچەرخانی خۆی. ڕۆحانییەتی مەسیحی بە تایبەت، وەك بیرمەندێکی ئازاد، ڕقیان لێی بوو. ڕۆیالیستەکان بۆیان دەرکەوتبوو کە ئەو لە شاکارەکەی خۆی دا واتا "لێڤیاتان"، بنەکای پاشایەتی داوە بە بادا. بە ڕاستی ناکرێ بەرهەمەکانی هۆبز لە جەدەل و ئەو ڕەخنانەدا کە ئەم بەرهەمانە لە هەر شوێنێك لێیدەکەوێتەوە، بەرتەسك کرێتەوە. ئەندێشە لۆژیکییە شایانی سەرنجەکانی هۆبز لە ڕاستیدا، ناکارامەیی میتۆدە باوەکانی پێشووی سەلماند و هاوچەرخەکانی ناچار کرد کە پێداچوونەوە بە بەسەر بنەمای ڕوانگە فەلسەفییەکانی خۆیان، لە پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەت دا، بکەنەوە. بەم پێیە، ئەندێشەی هۆبز بووە هۆی پەرچەکرداری دوو ڕەوتی جیاوازی فکری کە یەکیان لە لایەن ڕەوتێکەوە بە ناوی "ئەزموون باوەڕان" کە لە لایەن کەسانێکەوە وەك دێڤید هیۆم و ئادام ئیسمیت نوێنەرایەتی دەکرا و ئەویتر لە لایەن لقە ڕۆشنبیرییەکانەوە بە نوێنەرایەتیی سامۆئێل کلارێك و پڕایس، ئەنجام دەدرا. کاریگەرییە پۆزێتیڤەکانی هۆبز، سەرەڕای ئەوەی زۆر گرینگن، کەمتر ناسراون. لە نێو ئەم بیرمەندانەدا کە ئیلهامیان لە هۆبز وەرگرتووە

دەتوانرێ گەورە پیاوانێك وەك ئیسپینۆزا، لایب نیتز، هیلۆسیۆس، رۆسۆ، دیدرۆ، ئۆگست کۆنت و نیچە دەستنیشان بکرێن. زەروورەتی لە رادە بەدەری ئەو تەوەرانەی کە هۆبز پەنجەی لەسەر داناون و وردبینی زۆری ئەو لە بڕیاردان لەسەر پرسەکان، ناچارمان دەکات باوەڕ بەوە بێنین کە رۆڵێك کە ئەو لە مێژووی هزری سیاسی دا گرتوویەتە ئەستۆ، هێشتا کۆتایی پێ نەهاتووە.